

Szakály József, Krapp Mihály, Bolla István, Dobrovoczký Imre, Kovács József, Haluska Lajos, Vitáczky Antal, Trapka Kálmán, Dalos István, Jamszky József, Aszalai Antal, Türki János, Beck István, Bezdek Károly, Enyedi László, Emesz György, Kalmár Hugó, Klacsó Károly, Lauró Ferenc, Plachy István, Sachs Gusztáv stb.

A magyar rendőrség fejlődését nagyban nehezítette, hogy a budapesti rendőrség államosítását, számos sürgetés ellenére évtizedeken át nem követte a vidéki rendőrség államosítása. E fontos és a bűnüldöző munka szervezettsége szempontjából nélkülözhetetlen intézkedésre csak 1919 őszén került sor. Ez a körülmény gyakran nagy terheket rótt a

vidéken is nyomozni kénytelen budapesti rendőrség tagjaira és természetesen a m.kir. csendőrségre, mivel a városi rendőrségek között a szervezett együttműködés nem volt általános.

Felhasznált irodalom:

Tisza Miksa: Magyarország rendőrségének története,

Borbély Zoltán – Kapy Rezső: A 60 éves magyar rendőrség,

Vécsey Leo (Szerk.): A 40 éves Budapesti Detektívtestület Jubiláris Albuma

Gellért Ede – dr. Simonyi Sándor: Detektívalmanach,

Gegus Dániel, Székely Vladimír: (Szerk.) A közbiztonság Almanachja.

DR. ZELLEI GÁBOR

A légoltalmi tanfolyamoktól az egyetemi szintű polgári védelmi tisztképzésig

A polgári védelmi vezetőképzés története, főbb eseményei szorosan kapcsolódnak a védelmi doktrínákban, az ország veszélyeztettségében bekövetkezett változásokhoz. Ezen változások szinte azonnal jelentkeztek a képzés tartalmában, a beiskolázottak körében és létszámában.

A vezetőképzés története tulajdonképpen a központi jellegű iskolák története is egyben, hiszen a szakszolgálati alegységekbe beosztott lakosság és üzemi dolgozók kiképzése a megalapítási, alkalmazási helyeken folyt.

Az alábbi, három részre tagolt áttekintés arra vállalkozik, hogy bemutassa azt a viszontagságos, de összességében felfelé ívelő folyamatot, melynek során egy szakma tudománygá válhatott, a tanfolyami jellegű oktatás egyetemi szintű képzéssé nőhetette ki magát.

A történet 1950-ben kezdődött

A II. világháború utáni időszakban a kezdetet az 1950 tavaszán megindított BM Műszaki Tanfolyam jelentette, mely Budapesten a XIV. kerület Szent Donat utcában kapott helyet. Három-

hetes tanfolyamokat szerveztek az államigazgatás és a veszélyeztetett (sorolt) üzemek légoltalmi vezetői részére. Külön tananyagot nem dolgoztak ki, hiszen a világháborús szabályzatok, segédletek tartalmi, szakmai szempontból ekkor még megfeleltek a követelményeknek: szervezési ismeretek, riasztás-elsötétítés, kiképzés módszertan, vegyi-műszaki ismeretek, tűzvédelmi ismeretek, elsősegélynyújtás, alaki kiképzés. Természetesen, mint minden más felnőttoktatási formánál akkoriban – és később is – egészen a rendszerváltásig valamilyen fajta politikai tantárgy mindig részét képezte a képzési repertoárnak. Érdekes adat, hogy kezdetben a résztvevők 40%-a nő volt, amely arány később fokozatosan csökkent 10-15%-ra

A növekvő igények alapján 1950. december 4-ével megalakították a Közpon-

ti Légmentelmi Iskolát 16 fős törzsállománnyal, 50 fős hallgatói létszámmal. 1951-ben a törzs létszáma 22 főre emelkedett és tanszékek alakultak: tervezési-szervezési, műszaki-vegyvédelmi, marxizmus-leninizmus, általános katonai. Az oktatási tematikát, módszereket jelentősen befolyásolták a Légmentalom Országos Parancsnokságán dolgozó szovjet tanácsadók és a Szovjetunióból hazaérkező, ott végzett magyar légmentalmi tisztek.

Ahogy nőtt a fenyegető háború rémképe, a hisztériakeltés, úgy nőtt a tanfolyamok időtartama, követelménye, és változott tananyaga. 1952-ben a tisztek képzésénél áttértek a nyolc, majd a 10 hónapos, az üzemi törzsparancsnokoknál a három hónapos képzési időtartamra. Előbbieknél a tananyagot általános műveltségi és általános katonai témákkal bővítették.

A forradalmi események után az iskola törzsét *Légmentalmi Tisztiiskola* néven szervezték meg újra.

1958-ban kezdte meg kimunkálni a tanári állomány az atomtámadás következményeinek felszámolására irányuló oktatás egyes kérdéseit, ez egyidőben történt a szakszolgálatok erőteljes fejlesztésével és a lakóházi önvédelem megszüntetésével. Ekkor az iskola oktatásszervezés és általános irányítás szempontjából a Légmentalom Országos Törzsparancsnoksága alá tartozott.

Egészen 1971-ig folytatták a sorolt üzemek törzsparancsnokainak három hónapos tanfolyamait.

1959-től az iskola a Kossuth Akadémia épületében működött, ahol már kor-

szzerű szemléltető eszközökkel, pincében kialakított vezetési ponttal történt a tömegpusztító fegyverek hatásai elleni védelem, a kárfelszámolás oktatása. 1961-től a honvédségtől átvett tisztek részére egyéves nappali, az országos vezető szervek vezetői, előadói részére kétéves levelező képzést szerveztek.

1962-ben az iskola a *Polgári Védelem Országos Parancsnoksága*, majd az *Egyesített Tiszti Iskola alárendeltségébe* került, mint *Légmentalmi Tagozat*. 1967-ig a képzés gyakorlatiasabbá tétele, a parancsnoki munkára helyezett hangsúly és a tartalékos tiszti kiképzés felfuttatása volt a jellemző. A gyakorlatias parancsnoki képzés, a törzszervezési gyakorlatok elterjedése a Szovjetunióban polgári védelmi felsőfokú tiszti tanfolyamot végzett tanároknak volt köszönhető, akik elsajátították a nukleáris kárterületen történő mentés, kivonás, elhatárolás kidolgozás, mentés megszervezését.

1967-től 1974-ig a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskolán Polgári Védelmi Tanszék megnevezéssel, változatlan profillal működött az iskola, közben az egyéves tiszti tanfolyamot hathónaposra csökkentették. 1974-ig folyamatosan szűnt meg a központi jellegű polgári védelmi képzés, majd a Polgári Védelem Országos Parancsnoksága egy előkészítő törzset hozott létre 1974 szeptemberében a *Polgári Védelmi Kiképző Központ felállítására*. A PVOP-n megkezdtek egy 120 fős bentlakásos iskola tervezését.

A Polgári Védelmi Kiképző Központ 1977. október 1-jén kezdte meg működését a PVOP alárendeltségében 12 fős törzsszel, ideiglenes elhelyezésben Bu-

dapest XVII. kerületében 4 tanteremmel, 1979-től 100 fős szállással. A tanári állományba ekkor már csak főiskolai, egyetemi vagy akadémiai végzettséggel kerülhettek tisztek.

Komoly tananyagkidolgozói munka kezdődött meg a tanfolyamok tartása mellett, amelyeknél az oktatási profil nem, csupán az időtartamok változtak. A két legfontosabb tanfolyam továbbra is az üzemi törzsparancsnoki (18 hónapos levelező) és a tiszti átképző tanfolyam (négy hónapos nappali) volt, melyeket miniszteri (HM) rendeletek szabályoztak.

A hallgatói utánpótlást ezek mellett a munkáltatókat polgári védelmi munkakör létesítésére kötelező jogszabályok biztosították egészen 1990-ig.

A már régóta tervezett és 6–7 évig „kivitelezett” épület 1987-ben készült el Pécelen, ahol ma is folyik a központi jellegű polgári védelmi képzés. A *Polgári Védelmi Kiképző Központ* méltó helyre került az – akkor – legmagasabb szintű oktatási igényeket is kielégítő épületben: 5 darab 30 fős, lejtős tanterem, 165 fős színházterem, 150 fős szálló, korszerű stúdió kapott itt helyet. *Átadása történelmi esemény volt a polgári védelem életében*, ünnep a tervezők és az ott dolgozók, oktatók számára.

Az öröm azonban nem tarthatott sokáig, mert a következő években egy átszervezésekkel és bizonytalansággal jellemezhető időszak következett, amely úgy tűnik, csak az elmúlt évben stabilizálódott észrevehetően. Az átszervezések és a helykeresés persze nemcsak az iskolát, hanem magát a polgári védelmet is jellemezte, elég ha csak a

Hátországvédelmi Parancsnoksággal történő összevonást, majd a HM-től a BM-hez történő átkerülését említjük. Az iskola 1990-ben a Polgári Védelmi Vezetőképző Intézet nevet vette fel. A rendszerváltás után hatályukat veszítették azon jogszabályok is, amelyek a hallgatói utánpótlást biztosították, ezzel kezdetét vette a polgári védelmi vezetőképzés válsága, mely napjainkban is tart. Ebből majd a – remélhetően a közeljövőben megszülető – Polgári Védelmi Törvény és a kapcsolódó jogszabályok jelenthetnek kiutat, melyek többek között meghatározzák a szakképesítési követelményrendszert és a képzés, vizsgáztatás szerveit.

A jelen, mely reményt ad a jövő tervezésére

Igaz ugyan, hogy kellő jogszabályi háttér nélkül, és az elvártnál, lehetségesnél kisebb ütemben folyik jelenleg a polgári védelmi vezetőképzés, de ami az intézményi, szervezeti háttérrel illeti, az elmúlt három évben stabilizálódott. Az 1993-as átszervezéskor a Polgári Védelmi Vezetőképző Intézet megszűnt, állománya az újonnan alakuló *BM Tűz- és Polgári Védelmi Intézethez* került. A nagymultú tűzoltó-szakképzés tapasztalatait felhasználva átalakult az oktatási struktúra: alap-, közép- és felsőfokú polgári védelmi tanfolyamok indultak a polgári védelmi szervek, polgári védelmi előadói tanfolyamok a gazdálkodó szervek szakemberei részére.

Az 1993-ban beinduló rendeződési folyamatokat csak erősítette, hogy a polgári védelem és a tűzoltóság 1995-ös

szétválasztása nem érintette az integrált, oktatási és kutatási feladatokat ellátó intézményt, sőt az intézet több tekintetben is előrelépett, stabilizálódott.

A tűzoltóságot és a polgári védelmet alapjaiban érintő legutóbbi átszervezéssel kapcsolatban végre a szakképzés és továbbképzés ügye is rendeződni látszik.

Belügyminiszteri döntés alapján a két szolgálat oktatási és kutatási alapfeladatait továbbra is egy közös intézet látja el. A fenti döntés realizálása a 22/1995 (XII. 28.) BM-rendelet kiadásával történt meg, melyben a miniszter 1996. január 2-ai hatállyal létrehozta a *Belügyminisztérium Tűz- és Polgári Védelmi Intézetet*.

Az 1993-as átszervezéskor az intézetben belül létrehozott Oktatási Intézet és Továbbképzési Intézet még a szolgálatok integrálására irányuló tendenciákat tükrözött. Ezenkívül lényeges indok volt, hogy a főleg vezető állományt érintő továbbképzéseknek a szállodai jellegű elhelyezést biztosító péceli objektum kulturált színteret biztosított. A fenti előnyök kétségtelen megléte ellenére az elmúlt évek tapasztalatai bebizonyították, hogy az eredményességet jobban biztosítaná az oktatás „profilisztizáció” vezetése. Ennek megfelelően, az intézet alapfunkcióját képező oktatást végző szervezeti egységek megnevezése, az alábbiak szerint alakult:

1. Tűzoltó Oktatási Intézet

2. Polgári Védelmi Oktatási Intézet

Feladatai:

- a polgári védelem állományának alap-, közép- és felsőfokú szakképzése;
- a polgári védelmi munkakört betöltők (előadók), illetőleg a polgári védelmi

feladatot ellátók szakmai képzése és továbbképzése – jogszabály által meghatározott körben;

– a polgári védelem állományának posztgraduális képzése;

– szakterületének megfelelő témákból központi továbbképzések szervezése.

3. Ybl Miklós Műszaki Főiskola Tűzvédelmi Tanszék

Mindhárom oktatási intézet feladata az előzőeken kívül a szakterületén folyó kutatási és fejlesztési tevékenységben való részvétel, valamint az együttműködés hazai és külföldi oktató intézetekkel, társadalmi, gazdasági, védelmi szervezetekkel. Ezenkívül a tanszékek közreműködnek a tantervek fejlesztésében a tananyagok folyamatos kidolgozása mellett.

Az intézet alapító okirataként is szolgáló BM-rendelet több helyen is hivatkozik – még meg nem lévő – jogszabályokra. Különösen a polgári védelmi szakképzés területén nagy a lemaradás e tekintetben, melynek oka elsősorban a magasabb szintű jogi szabályozók (pl.: Polgári Védelmi Törvény, Szolgálati Törvény, BM szakképesítési rendszer stb.) hiánya.

Az Intézet főigazgatója, több konzultációt kezdeményezett a két oszágos párancsnokkal – szakértők bevonásával – a képzési, továbbképzési, kutatási – fejlesztési feladatok egyértelmű meghatározása, elosztása és az együttműködés kérdéseinek tisztázása érdekében.

Az intézetünket létrehozó rendelet és jóváhagyott új szervezetünk teljesen egyértelművé tette a Pécelen dolgozó tanári állomány számára, hogy a megújuló polgári védelem nem nélkülözhet

egy szakmailag, pedagógiai magasan kvalifikált oktatókkal működő, központi irányítású szakképzési intézményt.

Az elmúlt három év bizonyította, hogy a kétségtelenül meglévő gazdasági, szervezeti előnyök mellett a polgári védelmi és a tűzoltó szakképzés integrációja egy sor szakmai előnnyel is járt.

Többek között lehetőség van a katasztrófavédelem megoldatlan kérdéseinek közös vizsgálatára, ezenkívül az eszköz-igényesebb tűzoltóképzés és a vezetési, a humán problémákra inkább hangsúlyt helyező polgári védelmi képzés egy sor lehetőséget nyújt az együttműködésre, a kölcsönös segítségnyújtásra.

Egyetemi szintű tisztképzés

Az előzőekben ismertetett, több mint 40 éve működő képzési formák tulajdonképpen tanfolyamrendszerű, felnőtt szakképzést jelentettek, általában középiskolai végzettségre alapozva.

A polgári védelem hivatásos állományának utánpótlását alapvetően a honvédségtől áthelyezett tisztek biztosították, akik pár hónapos időtartamú átképző tanfolyamot végeztek. Ez a mai napig is csupán szükségmegoldás, mert nincs jelenleg olyan egyetemi, főiskolai szakirány, mely a polgári védelem speciális igényeinek megfelelő szakembereket bocsátana ki. Emellett fennáll egy olyan gond is, hogy a polgári védelmek mint tudománynak nincs meg a megfelelő egyetemi szervezettel (tanszékkel) rendelkező bázisa, megoldatlan, illetve szintén szükségmegoldásokkal végezhető csak a doktori képzés, a tudományos fokozatszerzés.

A kibontakozási folyamat egyik fontos feladata: az egyetemi szintű polgári védelmi tisztképzés megszervezése.

A felsőoktatás jogi, szervezeti és funkcióbeli átalakulása jó lehetőséget kínál arra, hogy a polgári védelem megoldja ezt az évtizedek óta húzódnó problémáját.

A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia ugyan több éve államilag elismert egyetemként működik, de nem kerülhette el a többi felsőoktatási intézmény sorsát, ugyanis a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény 122. és 80. §-ai szerint:

„E törvény hatálybalépését követően – legkésőbb 1998. június 30-ig – valamennyi felsőoktatási intézményt egységes eljárás alkalmazásával akkreditálni kell.”

„A felsőoktatásban a képzés, a tudományos tevékenység színvonalának folyamatos ellenőrzése és a minősítés elvégzésére a Kormány Országos Akkreditációs Bizottságot hoz létre”.

Az akkreditáció lényegében egy hitelesítési folyamat, melynek során Magyarországon alapvetően a doktori programok alkalmasságát és az intézmények megfelelőségét vizsgálják.

A ZMKA Akadémiai Tanács 1995-ben és 1996-ban több nagy jelentőségű témában tárgyalt és döntött az intézmény sikeres akkreditációja érdekében. Ezek közül az egyik legfontosabb az Elgondolás, mely az oktatási struktúra átalakításaként meghatározza az új *Nemzetvédelmi Egyetem* definícióját, vázolja az oktatási év szervezeti struktúrájára vonatkozó elgondolásokat. Nagyon fontos változás, hogy a ZMKA eddigi beiskolá-

zási gyakorlatától eltérően (csak hivatásos tiszteket vettek fel) az új egyetem – a többihez hasonlóan – már az 1996-97-es tanévtől kezdődően nappali tagozaton ötéves alapképzést is indít érettségizett fiatalok részére.

A nemzetbiztonsági és rendvédelmi szakon belül felvetődött egy polgári védelmi szakirány indításának lehetősége, melyet a polgári védelem és a BM TPVI vezetése is szükségesnek tartott és megtette ennek érdekében az első lépéseket is. Jelenleg folyik az Országos Akkreditációs Bizottság felé felterjesztendő *szakindítási kérelem* kidolgozása, ezen belül a polgári védelmi szakiránnyal kapcsolatos feltételek, követelmények meghatározása. Ennek legfontosabb tartalmi elemei a következők:

1. Javasolt képesítési követelmények
2. A tanterv, ezen belül: a tantárgyak neve, tantárgyfelelősök neve, a tantárgy 5-10 soros tartalma és a számonkérés módja
3. Az oktatók felsorolása az alábbi főbb szakmai adatokkal: diplomák, tudományos fokozatok, oktatói tevékenység, legfontosabb 10 publikáció, tudományos közéleti tevékenység, nemzetközi kapcsolatok.

A felsőoktatási törvény követelményei szerint az egyetemi oktatók meghatározó része tudományos fokozattal (PhD) kell, hogy rendelkezzen. A fent említett szakindítási kérelemben a polgári védelmi szakirány esetében is az egyes tantárgyak oktatásának szakmai felügyeletét tudományos fokozattal rendelkező szakembernek kell vállalni írásos nyilatkozat formájában. Esetünkben ez az egyik legnehezebb feladat, hi-

szen ilyen fokozattal rendelkezőket jelenleg csak a polgári védelem nyugdíjasai között találunk. A törvény viszont lehetőséget ad külső előadók foglalkoztatására is, valamint a szakirányon történő képzésnek nem feltétele a tudományterületnek megfelelő tanszék létesítése. Amennyiben az oklevélért felelős szakmai csoport kielégíti a követelményeket, úgy polgári védelmi tanszék nélkül is kibocsátható ilyen végzettségű szakember.

Amennyiben a szakindítási kérelem sikeres lesz, úgy megkezdődhet (kb. az év második felében) a tananyagok kidolgozása, és a – jelenlegi elképzelések szerint – az 1997–1998-as tanévben egy hároméves levelező kiegészítő képzés beindítása, amely egyetemi végzettséget adna főiskolai végzettséggel rendelkezők számára.

Amire a polgári védelemnek – a fenti célok elérése érdekében – jelenleg a legnagyobb szüksége van, azok a doktori (PhD) tudományos minősítéssel rendelkező szakemberek.

Éppen ezért nagy jelentőséggel bír, hogy a ZMKA részére az Országos Akkreditációs Bizottság 1995 decemberében a doktori (PhD) képzésre és a cím odaítélésére a jogosultságot megadta. A polgári védelmi szakképzés és felsőfokú képzés fontosabb eseményeiről, szakmai kérdéseiről a jövőben is tájékoztatjuk olvasóinkat.

IRODALOM

PINTÉR JÁNOS: A polgári védelem oktatási intézményei története. Budapest. 1986. PVOP.

DR. DOMOKOS ANDREA

A fiatalkori kriminalitás okai és megelőzése egy nyugati szerző szemszögéből*

Az utóbbi években az egész világon az erőszak kultusz eluralkodásának lehetünk tanúi. A gyermek- és fiatalkorú bandák nem egy országban tartják rettegésben a lakosságot, és okoznak komoly nehézségeket a bűnüldöző szervezeteknek.

A gyermek- és fiatalkorú bűnözőkkel foglalkozó angol pszichológus, Lowenstein is felteszi a kriminológusok, szociológusok és pszichológusok által már olyan sokszor feltett klasszikus kérdést: génjeiben hordozza-e az egyén a devianciára, kriminalitásra való hajlamot, avagy a makrostruktúra hatásai, illetve a mikrostruktúrában tanult viselkedési minták teszik bűnözővé?

Lowenstein doktor – amint az a *The Police Journal*-ban megjelent tanulmányából is kitűnik – három évtizede kutatója a gyermek- és fiatalkori devianciáknak, s a diagnózis meghatározásán túl speciális iskolájában terápiás kezelés

és szociális befolyásolás révén orvosolni is próbálja ezt a társadalom számára oly súlyos problémát.

Amerikában már odáig fajult a helyzet, hogy nemegyszer „jól felszerelt hadseregekhez” hasonlítják a fiatal bűnözőbandákat.

Egy 1993-ban két fiatalkorú által elkövetett súlyos bűncselekmény kapcsán teszi fel újra a kérdést: eleve bűnözőnek születik-e az egyén, vagy a környezete hatására válik azzá?

A „vásott kölykök” brutális gyilkosokká váltak

Dolgozatában vázolja a két fiatal, *Philip B. és Paul C.* brutális tettetét, amelyet a *The Sunday Times* is hosszasan tárgyal. Áldozatukat, a 76 éves idős asszonyt olyan erősen ütötték egy széklábbal,

* A tanulmány *Dr. L. F. Lowenstein* Born or Made to Kill? (Születik vagy azzá lesz a gyilkos?) *The Police Journal*, Vol. LXVIII., No. 2. April-June 1995. cikkének a felhasználásával készült.